

in bepaalde situaties, maar het blijft de plicht van de arts een „benefit versus risk” ratio te bepalen bij het voorschrijven van welk geneesmiddel dan ook.

De bedoeling van onze mededeling was de aandacht te vestigen op een dodelijk verlopende verwickeling na gebruik van een geneesmiddel dat tot nog toe als zeer veilig en onschadelijk beschouwd werd, en daardoor het enthousiasme waarmee het gebruikt wordt te temperen. Deze mening wordt overigens gedeeld door de andere auteurs die soortgelijke gevallen beschreven hebben.

Tot besluit laten we graag het woord aan SYDNEY GILLIS: „The risk from the use of this drug may be warranted in the treatment of epilepsy which responds poorly to other agents but hardly appear justified for the long-term prevention of short febril seizures occurring in normal infants.”

Literatuur: DONATI, J. F., J. BOCCHINI en E. GONZALES (1979) *Neurology (Minneap.)* 29, 273. – MATHIS, R. K., J. A. LINDAHL, D. K. FREESE e.a. (1979) *Pediat. Res.* 13, 527. – SUCHY, F. J., W. F. BALISTRERI, J. J. BUCHINO e.a. (1979) *New Engl. J. Med.* 300, 962.

Antwerpen, september 1980

M. COECKELBERGHS

Fistels

In zijn klinische les doet prof. KUIJER (1980) mededeling dat er nogal wat studenten zijn die moeite hebben met het begrip fistel, en dat artsen er bovendien niet goed raad mee weten, ze hebben het niet goed geleerd of zouden er niet goed in onderwezen zijn. Collega KUIJER geeft als omschrijving van het begrip *fistel*: „Een fistel is een abnormale opening aan het lichaamsoppervlak die toegang geeft tot een gang leidend naar een chronisch ziekteproces in de diepte.”

Wat ik in deze klinische les gemist heb is het begrip *sinus*.

BERICHTEN

Buitenland

ZUID-AFRIKA

De zuster op het artsenpad. – In dit tijdschrift (1980), 124, 1163) werd bericht over de eerste stappen die in Engeland zijn gezet op het pad van de intrede van verpleegkundigen in de praktijkvoering van de arts. Behalve het aanvaarden van deze nieuwe figuur zijn er nog grote praktische problemen zoals scholingsprogramma, rechtspositieregeling en honorering. In Zuid-Afrika heeft men hiermee reeds aanzienlijke ervaring (*S. Afr. med. J.* (1980) 58, 207). Na de ongeregelheden in 1976 in het stadsdeel Soweto van Johannesburg, verdwenen uit de 8 poliklinieken aldaar de artsen zodat de bevolking alleen nog maar medische hulp kon krijgen in het op te grote afstand gelegen Baragwanath-ziekenhuis. Om de poliklinische hulp weer op gang te brengen, heeft dit ziekenhuis samen met de Universiteit van Witwatersrand gediplomeerde verpleegsters opgeleid, die de meest voorkomende ziekten in de poliklinieken kunnen behandelen. De belangstelling voor de opleiding was groot en de toegelaten verpleegsters hadden allen reeds hun diploma voor verloskunde en vele ook nog andere kwalificaties. Ze moesten ten minste 2 jaar in het ziekenhuis hebben dienst gedaan. Voor

Mijn leermeesters maakten hiertussen onderscheid. Een sinus is een buisvormig naar binnen toe blind eindigend ulcus, en een fistel is een buisvormige gang die een verbinding vormt tussen de huid en een slijmvliesoppervlakte, of tussen twee slijmvliesoppervlakten. Helaas werkt het wat verwarrend dat deze begrippen door elkaar worden gebruikt en er voor het begrip fistel een duidelijke voorkeur bestaat.

Ondanks het feit dat ik het begrip sinus in het leerzame artikel gemist heb, doet dat aan de leesbaarheid niets af. Heeft de auteur misschien met opzet het begrip sinus vermeden om orde te scheppen of de verwarring niet groter te maken?

Literatuur: KUIJER, P. J. (1980) *Ned. T. Geneesk.* 124, 1529.

Leeuwarden, september 1980

N. M. POSTEMA

Het woord sinus betekent: boezem, inham, bocht, kromming, holte, plooi. In de geneeskunde wordt het woord sinus bijna uitsluitend gebruikt in de anatomie om vele zeer verschillende normale structuren aan te duiden. In de pathologie komt het woord nauwelijks voor. Hier is het bekendste voorbeeld de sinus pilonidalis. Het begrip sinus wordt daarbij gebruikt in dezelfde betekenis als fistel. Men zou een pathologische sinus een ondiepe fistel kunnen noemen.

Het is echter niet zo dat een sinus wel een naar binnen toe blind eindigende fistel is in tegenstelling tot een fistel. Een fistel uit een tuberculeus abces eindigt ook blind, nl. in dat abces. Zo is het ook met een fistel, onderhouden door osteomyelitis of een corpus alienum.

Ik ben van mening dat het begrip sinus in de pathologie een zeer beperkte betekenis heeft. Een fistel is echter altijd pathologisch en het begrip fistel heeft een zeer grote en gevarieerde betekenis in de pathologie.

Groningen, september 1980

P. J. KUIJER

de opleiding, die in het ziekenhuis gebeurde, werden groepen van 6 à 7 verpleegsters geformeerd, die onder leiding stonden van een algemene arts met volle dagtaak. Er werd aandacht besteed aan het opnemen van een volledige anamnese en aan het lichamelijk onderzoek, in het bijzonder aan de inspectie van huid en slijmvliezen, verder aan de auscultatie en het vaginale onderzoek. Na een meer algemene training gericht op afzonderlijke orgaansystemen volgde een training gericht op veel voorkomende ziekten zoals diabetes, hypertensie, ulcera, abcessen en geslachtsziekten. Verder werd veel aandacht besteed aan het omgaan met de patiënt, aan therapie en de uitleg daarvan aan de patiënt. Ook werd de verpleegster geleerd hoe zij adviezen moest geven over een gezonde leefwijze en algemene hygiëne.

De specialistische afdelingen van het ziekenhuis stelden strikte therapeutische richtlijnen op en indicaties voor verwijzing naar de arts. Het artikel bevat een lijst van geneesmiddelen die kunnen worden voorgeschreven. Gedurende haar opleidingstijd, die 5 maanden duurt, is de verpleegster vrijgesteld van haar normale werkzaamheden. Haar verdringen worden voortdurend gecontroleerd door artsen die niet aan de opleiding deelnemen. Vordert zij onvoldoende dan betekent dat extra training, supervisie, of ontslag uit de